

FILMHANDLEDNING

ANA FYLLER 14

FN-förbundet
UNA SWEDEN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	2
DISKUSSIONSFRÅGOR	3
FAKTA OM BARNÄKTENSKAP	4

INLEDNING

Filmen Ana fyller 14 handlar om Ana som bor med sin familj i en förort utanför Guatemala city. Hennes pappa är byggarbetare och hennes mamma städerska. Ana drömmer om att bli läkare men bara hennes bror får studera. När hon fyller 14 förstår Ana skillnaden mellan det hon skulle vilja göra och det som förväntas av henne. På ett intressant och gripande sätt tar filmen upp problemet med barnäktenskap och olika förväntningar på livet.

Filmen är regisserad av Shari Sabel Strandmark och är 21 minuter lång.

Handledningen består av två delar: En diskussionsdel med frågor kopplade till filmvisningen och en faktadel om barnäktenskap.

REGISSÖRENS ORD

”Med denna film strävade jag efter att skapa en levande, rå och skrämmande berättelse som utspelar sig under ett livsavgörande dygn i en 14-årig flickas liv.

Samtliga karaktärer är människor, inga monster eller förövare.

Vi ville berätta om en situation där inget är svart eller vitt. Beträktaren ska känna sig nära det som utspelar sig och vara en del av det spänningsfältet. Något fruktansvärt och absurt håller på att hända som alla ser men ingen griper in.”

Shari Sabel Strandmark

DISKUSSIONSFRÅGOR

Filmens syfte och budskap

1. Vad tyckte ni om filmen? Vilka känslor gav den er?
2. Vad tror ni att regissören vill berätta med filmen?
3. Ana fyller 14 år en spelfilm. Vad skiljer en spelfilm från en dokumentär? Varför tror ni att regissören valt att göra en spelfilm i stället för dokumentärfilm? Vilka fördelar kan finnas med att göra en spelfilm i stället för en dokumentär?

Faktorer och samhället

4. Varför tror ni att Ana tvingas gifta sig?
5. Vilka samhällsfaktorer är avgörande för att Ana gifter sig? Vad skulle behöva förändras i samhället för att Anas barn inte ska hamna i samma situation?
6. Vilken roll spelar en utbildning? Varför är det viktigt för Ana att hon utbildar sig?
7. Vem eller vilka samhällsaktörer tror du har störst möjlighet att påverka samhället?
8. Vet du om några myndigheter som arbetar med att hjälpa människor som riskerar att drabbas? (Ta gärna hjälp av informationen som finns i detta material om svensk lagstiftning och vilken hjälp som finns.)

FAKTA OM BARNÄKTENSKAP

Vad är barnäktenskap?

Barnäktenskap är en formell eller traditionell förbindelse där en eller båda parterna är under 18 år. Även om pojkar drabbas är påverkan på flickor större och utgör en fara för unga flickors liv och deras framtidsutsikter. Barnäktenskap är djupt rotat i traditioner och starkt kopplat till fattigdom.

Att ingå äktenskap är vanligtvis att fira en förening mellan två människor, men för miljontals flickor betyder äktenskap allt annat än trygghet. Barnäktenskap kan få allvarliga konsekvenser, särskilt för flickor som gifts bort i ung ålder. Flickor i barnäktenskap drabbas i större utsträckning av oönskade graviditeter och kan inte själva bestämma när eller om de ska bli gravida. Att bli gravid innan kroppen är redo kan leda till både mödra- och barnadödlighet. Idag är den vanligaste dödsorsaken bland tonårsflickor globalt kopplat till just graviditet och förlossning.

Barnäktenskap är en inskränkning av de mänskliga rättigheterna då det förnekar en flicka hennes barndom, avbryter hennes utbildning, begränsar hennes möjligheter och ökar hennes risk för våld och övergrepp och innebär stora risker för hennes hälsa.

Fakta och trender

- Idag beräknas 765 miljoner flickor och kvinnor som lever ha ingått äktenskap som barn.
- Globalt sett har det skett framsteg. Antalet flickor som gifts bort har minskat. Nya data har visat att 25 miljoner barnäktenskap förhindrats under det senaste decenniet. Det kvarstår dock utmaningar eftersom befolkningen på jorden beräknas öka de kommande decennierna, vilket innebär att fler flickor riskeras giftas bort.
- FN beräknar att ca 13 miljoner fall av barnäktenskap kommer ske mellan 2020 och 2030 som en följd av Covid-19.
- Barnäktenskap kan förekomma av många anledningar, såsom ojämlikhet mellan könen, fattigdom eller kulturella och religiösa anledningar.
- Fattigdom är den främsta orsaken till att föräldrar väljer att gifta bort sina barn och särskilt sina döttrar. Flickor upplevs som en ekonomisk börda och ett tidigt giftermål ses därför som den enda möjligheten för familjens överlevnad. För många föräldrar så kan barnäktenskap även ses som det bästa alternativet för barnet.

- Många anser också att ett tidigt giftermål erbjuder dottern skydd mot våld och sexuella övergrepp, och att maken kan inta rollen som manlig beskyddare.
- Ett tidigt äktenskap kan också vara en strategi för att undvika en situation där dottern blir gravid utanför äktenskapet – vilket i många kulturer kan leda till skam och stigmatisering av familjen.
- Flickor från landsbygden löper dubbelt så stor risk att drabbas jämfört med flickor i städerna. Detta beror på att fattigdomen ofta är mer utbredd på landsbygden.
- Flickor från de fattigaste familjerna med lägst utbildning löper störst risk för barnäktenskap. Flickor utan utbildning löper tre gånger större risk jämfört med flickor som har gymnasieutbildning.

Källa: <https://www.unfpa.org/>, <https://unicef.se/> samt <https://fn.se/flicka>

Konsekvenser av barnäktenskap

- Barnäktenskap äventyrar flickors rättigheter, såsom rätten till utbildning, hälsa, överlevnad och till självutveckling. Det exkluderar flickor från viktiga beslut, såsom om eller när de vill gifta sig eller ha barn. Barnäktenskap inskränker flickors egenmakt och ofta den kroppsliga integriteten.
- För en flicka betyder äktenskap oftast slutet på hennes utbildning. Det minskar hennes chans till ett yrke och hennes möjligheter till ett aktivt livsval. Detta beror på att flickan oftast tvingas arbeta i hemmet i stället för att studera.
- Barnäktenskap leder till våld mot barn då det innebär sexuellt utnyttjande av minderårig, tvång samt ofta fysiskt och psykiskt våld.
- Barnäktenskap leder ofta till att flickor blir gravida i tidig ålder. Tonårsflickors kroppar är inte mogna för att föda barn. Globalt sett är komplikationer i samband med graviditet och förlossning den ledande dödsorsaken för kvinnor i ålder 15-19 år. I många fattiga länder föder dessutom unga flickor oftast utan vare sig professionell hjälp från en mödravårdsklinik eller barnmorska, vilket ytterligare ökar risken för allvarliga skador för både barnet och modern.
- Flickor som har gifts bort är även mer utsatta för sexuellt överförbara sjukdomar, inklusive hiv, och är mer utsatta för våld i hemmet. En bidragande faktor är att preventivmedel inte är tillgängliga eller anses vara tabu att använda inom

äktenskap. Flickor som har gifts bort har ofta begränsad tillgång till preventivmedel.

Källa: <https://www.unfpa.org/>, <https://unicef.se/> samt <https://fn.se/flicka>

Vad kan man göra för att motverka barnäktenskap?

- Engagera flickor, pojkar, föräldrar, ledare och samhällen i att förändra diskriminerande könsnormer, adressera grundorsakerna till barnäktenskap och skapa alternativa sociala, ekonomiska och medborgerliga möjligheter för flickor.
- Stärka flickors och kvinnors egenmakt samt tillgång till de mänskliga rättigheterna genom kunskapshöjande insatser. Exempelvis säkerställa tillgång till utbildning inom sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)
- Genomföra initiativ som uppmuntrar föräldrar att skicka sina barn till skolan eller erbjuda informell utbildning för flickor som hoppat av skolan. Generellt sett gifter sig inte barn som fortfarande går i skolan. Därför är utbildning ett effektivt sätt att förhindra barnäktenskap.
- Barnäktenskap bör förbjudas och lagen måste efterlevas. I många samhällen finns lagstiftning som förbjuder barnäktenskap, men den efterlevs inte i praktiken. Juridiska myndigheter bör därför ta itu med de här fallen och säkerställa att lagstiftningen efterlevs.
- Folkbokföra vid födsel. Det är viktigt att barn registreras vid födseln. Det gör det enklare att implementera lagar som förbjuder barnäktenskap, eftersom folkbokföringen kan bevisa barnets ålder.
- Informera barnen. I de flesta fall har barnen inte möjlighet att välja om det vill ingå ett äktenskap eller inte. Där valmöjligheter inte finns väljer barnen oftast att säga ja till giftermål för att undkomma de sociala konsekvenserna av att inte följa traditionen och pressen från familjen. I sådana fall, kan det vara viktigt att informera barnen om de alternativ som finns till giftermål.
- Minska riskerna för de barn som redan har gifts bort genom att öka deras tillgång till socialt stöd, möjligheter till ett yrkesliv och livsavgörande familjeplanering och mödravård. Flickor som redan är gifta bör ha tillgång till särskild rådgivning kring allt från misshandel till samlevnadsfrågor.

Källa: <https://www.unfpa.org/>, <https://unicef.se/> samt <https://fn.se/flicka>

Barnäktenskap i Guatemala

Enligt lagstiftningen i Guatemala ska personer som ingår äktenskap vara myndiga, det vill säga 18 år men undantag kan ske med föräldrars tillstånd om mannen är över 16 år och kvinnan över 14 år. Ett särskilt tillstånd kan även ges om kvinnan är gravid. Trots att Guatemala har skrivit under Barnkonventionen så uppskattar UNFPA att 30 procent av kvinnorna som idag är mellan 20-24 år blev bortgifta innan sin 18 årsdag.

Källa: <https://www.unfpa.org/>

Barnäktenskapslagstiftningen i Sverige

I Sverige är alla under 18 år barn, Det är olagligt att gifta sig med ett barn i Sverige. Barn har rätt att gå i skolan och utbilda sig, ha möjlighet till fritidsintressen och få utvecklas som en egen person. Att leva i ett äktenskap innebär ansvar som ett barn inte ska ha.

Den 1 juli 2014 trädde ny lagstiftning mot äktenskapstvång i kraft i Sverige, vilket innebär att det är straffbart både att tvinga någon att gifta sig och att pressa någon att gifta sig mot sin vilja. Även försök och förberedelse till äktenskapstvång är kriminaliserat, liksom att lura någon att resa utomlands i syfte att han eller hon ska giftas bort genom tvång eller utnyttjande.

Från och med januari 2019 gäller ytterligare skärpt lagstiftning som innebär ett förbud mot att erkänna utländska barnäktenskap. Förbudet gäller oavsett vilken anknytning till Sverige personerna hade när äktenskapet ingicks eller hur gamla de är när frågan prövas av en myndighet. Om minst en av personerna fortfarande är ett barn vid prövningen ska det aldrig gå att göra undantag från förbudet.

I Sverige har du rätt att:

- Bestämma över din kropp, ingen får ha sex med dig om du inte vill det
- Använda preventivmedel om du inte vill bli gravid
- Göra abort om du vill avsluta en graviditet

Det är olagligt att tvinga eller lura ett barn att resa till ett annat land för att gifta sig. Det här är ett brott som kan leda till fängelse. Det är dessutom olagligt att tvinga ett barn att leva i en relation som liknar ett äktenskap.

Från och med den 1 januari 2019 blev det omöjligt att giltigförklara ett äktenskap i Sverige om någon i paret var under 18 år när de gifte sig. Men, i vissa undantagsfall kan ett utländskt barnäktenskap fortfarande erkännas. Till att börja med måste båda vara över 18 år när de ansöker om att få äktenskapet registrerat i Sverige. Paret måste också antingen ha gift sig före den 1 januari 2019 eller så ska det finnas så kallade synnerliga skäl att erkänna äktenskapet. Synnerliga skäl kan till exempel betyda att det skulle få allvarliga konsekvenser för paret om de inte var gifta längre. Det bedöms i varje enskilt fall.

Källa: Socialstyrelsen 2020 samt Jämställdhetsmyndigheten 2023

Förenta Nationerna

Barnäktenskap är ett brott mot de mänskliga rättigheterna, Detta konstateras bland annat i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, kapitel 16, där det står att "Män och kvinnor skall ha samma rättigheter i fråga om äktenskaps ingående, under äktenskapet och vid dess upplösning. Äktenskap får endast ingås med de blivande makarnas fria och fulla samtycke."

Liknande formulering återfinns även i artikel 16 i Konventionen om avskaffande av all form av diskriminering mot kvinnor (CEDAW) där det står att "Kvinnor och män ska ha lika rätt att ingå äktenskap av egen fri vilja och lika rättigheter och skyldigheter under äktenskapet, vid eventuell skilsmässa och som föräldrar. Dessutom ska konventionsstaterna säkerställa att kvinnor och män har lika rätt att bestämma om familjeplanering och lika rättigheter i fråga om ägande och förvaltande av egendom."

FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen) innehåller flera artiklar som inskränks när ett barnäktenskap genomförs. Några av dessa är: rätt att överleva, rätten till skydd mot skadlig praxis, utnyttjande och exploatering, samt rätten att tillfullo delta i familjelivet, kulturella och sociala livet. I konventionen framgår det också att staterna ska vidta alla åtgärder för att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa. FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) har uttalat att barnäktenskap ska ses som en form av sådan traditionell sedvänja som är skadlig för barns hälsa och som ska avskaffas.

FN:s befolkningsfond UNFPA tillhandahåller data kring barnäktenskap och arbetar med regeringar och partners på alla nivåer i samhället för att leverera omfattande program inriktade på behoven hos utsatta och gifta flickor.

Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling är 17 till antalet och beslutades av FN:s generalförsamling 2015. Målen ska bidra till en ekonomisk, miljömässig och social hållbar utveckling och vara uppnådda till år 2030. Mål 5 i Agenda 2030 handlar om att motverka diskriminering av kvinnor, förbättra kvinnors levnadsvillkor samt bidra till fred och utveckling. I delmålen står det också att skadliga sedvänjor så som barnäktenskap, tvångsäktenskap samt kvinnlig könsstympning ska ha försvunnit innan år 2030. Att satsa på jämställdhet är ett av de bästa sätten att bekämpa fattigdom och skapa utveckling. När flickor och kvinnor får tillgång till utbildning och stöd, så påverkas samhället i en positiv riktning. För alla.

Källa: <https://www.un.org> samt <https://www.unfpa.org/>

Svenska FN-förbundet

I samarbete med FN:s befolkningsfond UNFPA bedriver Svenska FN-förbundet projekt Flicka mot barnäktenskap och könsstympning i Etiopien. Projektet riktar sig mot den nordliggande regionen Afar i Etiopien där barnäktenskap och könsstympning fortsatt är vanligt förekommande. Många flickor gifts bort innan de har fyllt 18 år trots att barnäktenskap är illegalt i landet. Projektet har pågått sedan 2011 och bidrar till att öka kunskapen hos nyckelaktörer på lokal och beslutsfattande nivå om riskerna med dessa skadliga traditioner. Genom projektet stärks flickors egenmakt och tillgång till utbildning.

Du kan läsa mer om projektet på Svenska FN-förbundets hemsida: www.fn.se/flicka.

Hjälp att få vid misstanke eller hot om tvångsäktenskap

Följande myndigheter och organisationer erbjuder information och hjälp vid misstanke eller hot om tvångsäktenskap:

- **Socialtjänsten**
Kontaktuppgifter finns på respektive kommuns hemsida.
- **Polisen**
Om situationen är akut gäller alltid 112. Om det inte är akut nås polisen på 114 14. Läs mer på polisens hemsida: <http://www.polisen.se/komtilloss>.
- **Journummer**
Rädda barnens och Länsstyrelsen Östergötlands hemsida <http://dinarattigheter.se> innehåller en samling länkar till journummer där den som ringer in är anonym.